

**DEN HØYERE
PÅTALEMYNDIGHET**

Arbeids- og Sosialdepartementet
Postboks 8019 Dep.
0030 Oslo

Riksadvokaten

Deres referanse:

Vår referanse:

Dato:

20/2096 - 1 / PEO009

08.12.2020

**HØRING - STRAFFANSVAR FOR LØNNSTYVERI OG ØKT STRAFFERAMME
VED BRUDD PÅ BESTEMMELSER I ARBEIDSMILJØLOVEN MV**

Det vises til høringsnotat 1. oktober 2020.

Riksadvokaten har kun merknader til forslaget om å innføre straffansvar for såkalt "lønnstyveri" i arbeidsmiljøloven § 19-1 a.

Med begrepet lønnstyveri siktes det i høringsnotatet til "et spekter av handlinger hvoretter arbeidsgiver urettmessig beriker seg av arbeidstakers lønn eller annen godtgjøring", se side 14-15.

Forslaget lyder:

"§ 19-1 a. Straff for å unndra seg lønnsforpliktelse mv

Arbeidsgiver, eller den som i arbeidsgivers sted leder virksomheten, som med forsett om en uberettiget vinning for seg selv eller andre ikke overholder plikt til å yte lønn, feriepenge eller annen godtgjørelse som arbeidstaker har rett til etter avtale eller bestemmelse i lov eller forskrift, straffes med bot eller fengsel inntil 2 år.

Grov overtredelse straffes med bot eller fengsel inntil 5 år. Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på om den gjelder en betydelig verdi, har et systematisk eller organisert preg eller av andre grunner er særlig skadelig."

Forslaget skal "gi grunnlag for en forsterket strafferettslig oppfølging mot arbeidslivskriminalitet", se høringsnotatet s. 3. Om den nærmere bakgrunnen heter det på s. 15:

"Risikoen for at seriøse virksomheter skal utkonkurreres av virksomheter som underbetaler, gjør dette til en stor samfunnsmessig utfordring. Ikke minst er det snakk om skadelige handlinger som fratar ofte særlig sårbare arbeidstakere penger til livsopphold og som derfor er til stor skade for dem som rammes. Disse handlingene er derfor klart straffverdige. Det finnes allerede straffehjemler som etter omstendighetene kan ramme tilfeller av lønnstyveri. Som beskrevet under kapittel 3 inneholder

allmenngjøringsloven, straffeloven og skattelovgivningen straffebestemmelser som kan være relevante i situasjoner hvor arbeidstaker utsettes for lønnstyveri. For eksempel vil det i den utstrekning det i kraft av allmenngjøringsloven er fastsatt minstelønnsatser i forskrift, være straffbart for arbeidsgiver å ikke yte den forskriftsfestede lønnen. Disse forskriftene gjelder likevel bare for visse bransjer. Straffeloven § 251 om tvang eller § 330 om utpressing vil etter omstendighetene kunne ramme tilfeller av såkalt payback, og straffeloven § 257 om menneskehandel vil kunne ramme tilfeller der mennesker tvinges til å jobbe for liten eller ingen lønn. Disse bestemmelsene tar imidlertid først og fremst sikte på å straffe andre sider ved disse situasjonene, herunder særlig bruken av tvang. Utover "allmenngjorte områder", finnes det ingen bestemmelser som utløser straff alene fordi arbeidsgiver unnlater å utbetale den lønnen som arbeidstaker har rett til etter sin arbeidsavtale eller tariffavtale.

I rettspraksis finnes det mange eksempler på at arbeidstakere som har tatt penger eller andre verdier fra sine arbeidsgivere er blitt dømt til straff på grunnlag av straffelovens bestemmelser om tyveri eller underslag. Departementet er derimot ikke kjent med at arbeidsgivere gjennom de siste 20 år har vært domfelt etter straffelovens bestemmelser for å ha tatt lønn el. fra sine ansatte, likevel med unntak for tilfeller der det foreligger en situasjon som kan karakteriseres som menneskehandel. Departementet legger således til grunn at "lønnstyverier" i dag knapt blir straffeforfulgt og at det både formelt og reelt bør være en bedre balanse mellom hvordan samfunnet straffer arbeidsgivere som "stjeler" fra sine arbeidstakere og arbeidstakere som stjeler fra sin arbeidsgiver. Treffsikre straffebestemmelser er et sentralt element i denne sammenheng. Departementet mener på denne bakgrunn at det er grunn til å innføre en straffebestemmelse som spesielt skal kunne ramme tilfeller der arbeidsgiver bevisst og urettmessig beriker seg av arbeidstakers lønn eller annen godtgjørelse."

Riksadvokaten er i tvil om den foreslåtte straffebestemmelsen vil bidra nevneverdig til en forsterket strafferettslig oppfølgingen av arbeidslivskriminalitet. Økokrim inntar det samme standpunktet i sin høringsuttalelse, og vi kan i det vesentlige slutte oss til synspunktene som fremmes der.

Etter riksadvokatens syn er det andre tiltak enn nye straffebestemmelser som må til for å bedre kriminalitetsbekjempelsen på dette området. Hovedutfordringen er ikke fravær av adekvate straffebestemmelser, men manglende straffeforfølgning. Dette gjelder for arbeidslivskriminalitet i alminnelighet og i for stor grad også for andre økonomiske lovbrudd, og skyldes i hovedsak manglende kapasitet i politiet.

Vi savner en drøftelse av om den ønskede effekten med lovforslaget kan oppnås på andre måter enn ved å innføre et straffansvar, f.eks. ved allmenngjøring av utsatte bransjer, økt kontroll- og tilsynsvirkosomhet og bruk administrative sanksjoner. Som kjent følger det av kriminaliseringsprinsippene at straff bare bør brukes hvor andre lempeligere virkemidler ikke er tilstrekkelige, se Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) pkt. 7.5.1.

Vi viser videre til at manglende innfrielse av et lønnskrav etter omstendighetene kan straffes etter en rekke andre bestemmelser. I tillegg til de som er omtalt i høringsnotatet, vil straffeloven § 371 om bedrageri kunne være en aktuell bestemmelse. En arbeidsgiver som forleder en ansatt til å arbeide i den tro at vedkommende skal motta lønn, oppfyller de objektive vilkårene for bedrageri. Etter det vi forstår er det nettopp denne situasjonen departementet sikter til når det i høringsnotatet s. 19-20 fremholdes at "det først og fremst er tilfellene der det er arbeidsgivers intensjon å unndra seg betalingsforpliktelse som det i praksis vil være ønskelig å straffeforfølge." Videre antar vi at manglende lønnsutbetaling etter omstendighetene kan straffes som overtredelse av påbudet om rettidig lønnsutbetaling og forbudet mot trekk i lønn, jf. arbeidsmiljøloven § 19-1, jf. § 14-15 første og annet ledd. I den utstrekning det er tilfeller av "lønnstyveri" som faller utenfor eksisterende straffebestemmelser, kan det på denne bakgrunn stilles spørsmål ved om man, fremfor å innføre en ny straffebestemmelse, bør gjøre tilpasninger i gjeldende regelverk.

Det kan videre stilles spørsmål ved om den foreslåtte bestemmelsen i tilstrekkelig grad avgrensner straffansvaret til de tilfeller man tar sikte på å ramme. Ordlyden favner vidt, og omfatter ethvert tilfelle av betalingsmislighold foretatt med forsett om uberettiget vinning. Etter hva vi kan skjønne, er det en fare for at bestemmelsen dermed rammer tilfeller hvor det fremtredende straffverdige elementet – at arbeidsgiver beriker seg selv på arbeidstakers bekostning – ikke er til stede. Et ikke upraktisk tilfelle hvor dette kan komme på spissen, er at arbeidsgiver prioriterer å dekke leverandørgjeld eller pengekrav fra det offentlige for å redde virksomheten og med det også unngå at arbeidsplasser går tapt. Denne type prioriteringer kan være nødvendig for å unngå konkurs. Dersom departementet går videre med lovforslaget, bør man etter vårt syn vurdere nøye om lovteksten gir uttrykk for en tilstrekkelig presis avgrensning av straffansvaret til de tilfellene det er ment å omfatte, samt trekke opp klare retningslinjer i forarbeidene om bestemmelsens rekkevidde.

Vi er i tvil om en straffebestemmelse som foreslått, vil bidra til økt straffeforfølgning. Bevistemaene byr på atskillige utfordringer, bl.a. ved at man må føre bevis for at arbeidstaker har opptjent et lønnskrav. Hevder arbeidsgiver at den ansatte ikke har vært på jobb eller ikke har utført arbeidet kontraktsmessig, må denne anførselen kunne motbevises utover enhver rimelig tvil. I tillegg kommer at bevissituasjonen i slike saker ofte er krevende, bl.a. på grunn av manglende dokumentasjon og behov for utenlandsetterforskning. En konsekvens av dette er, som Økokrim fremholder i sin høringsuttalelse, at slike saker ofte er ressurskrevende og legger beslag på store ressurser over tid for å få gjennomført en adekvat etterforskning. I likhet med Økokrim er det vårt syn at disse utfordringene langt på vei vil bli de samme også etter en eventuell innføring av en straffebestemmelse som foreslått. Dette gir grunn til å stille spørsmål ved om et slikt straffansvar er egnet til å oppnå den ønskede effekt.

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Saksansvarlig statsadvokat er Per Eirik Vigmostad-Olsen

Jørn Sigurd Maurud

Per Eirik Vigmostad-Olsen
statsadvokat